

Forfatter: Paludan-Müller, Fr.

Titel: Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind

Citation: Paludan-Müller, Fr.: "Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind", i Paludan-Müller, Fr.: *Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind*, udg. af CARL S. PETERSEN, 1909, s. 395. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-paludanm03-shoot-idm140319424390848.pdf> (tilgået 22. juli 2024)

Anvendt udgave: Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind

Ophavsret: Udgiver har den fulde ophavsret.

Dog kan værket gengives i det omfang som det følger af ophavsretsretlige undtagelser om citat, kopiering til privat brug mv. Desuden kan der ske kopiering til undervisningsbrug mv. i det omfang som det følger af aftaler indgået med Copydan og tilsvarende institutioner.

Nogle af værkerne i Arkiv for Dansk Litteratur er dog helt fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit.

Du kan finde hvilke værker fra Arkiv for Dansk Litteratur som er frie i [denne liste](#). Har du spørgsmål til benyttelsen af et værk, kan du kontakte udgiver: [Det Danske Sprog- og Litteraturselskab](#)

Affattelsestid: ukendt; udkom i Tiden mellem den 19de September og den 5te November 1874, trykt 2den Gang samme Aar ("2den Udgave"), 3dje 1879 (i "Poetiske Skrifter" VIII), 4de 1901 (i "Poetiske Skrifter i Udvalg" III).

Nærværende Udgave gengiver Texten i Udgaven 1874, den eneste af Digteren selv besørgede.

Manuskript: Trykmanuskript, med enkelte Rettelser og Ændringer i det kgl. Bibliotek: Den Collinske Manuskriptsamling No. 1244.

Æmnet er taget fra den græske Mytologi. I den mytologiske Haandbog, som P.-M. selv ejede, og som nærmere er omtalt i nærvær. Udgaves 1ste Bind Side 507: *Benjamin Hederichs Gründliches mythologisches Lexicon* fortælles Myten om Adonis omtrent saaledes:

"Ifølge nogle er Adonis en Søn af Kong Cinyras paa Cypern og Metharnes, efter andre af Phønix og Alpheisibøa, og efter atter andre af Kong Thoas i Assyrien og Myrrha. Den almindeligste Mening er imidlertid, at Myrrha, Datter af Cinyras og Cenchreis, af Venus, der vilde hævne sig, fordi hendes Moder havde villet maale sig med hende i Skønhed, blev forledt til at fatte Elskov til sin egen kødelige Fader; og da hun ikke kunde modstaa denne Elskov, men heller ikke vilde lade sig mærke med den, saa havde hun villet ombringe sig selv og tage Livet af sig med en Strikke. Men hendes Amme, som var kommet til, og som langt om længe med stort Besvær havde faaet Grunden til dette fortvivlede Skridt at vide, bavde maget det saaledes, at Myrrha, som en fremmed Kvinde, endelig fik Omgang med Cinyras. Men da han nu gjerne vilde vide, hvem hun var, og ved et hidskaffet Lys havde set, at det var hans egen Datter, saa havde han villet myrde hende og havde forfulgt hende med draget Sværd til en Skov - efter nogle til en Ø og efter andre lige til Arabien. Her havde endelig Guderne forbarmet sig over hende og forvandlet hende til et Træ af hendes Navn (Myrrhatræ), men da Tiden kom, fødte hun i denne Skikkelse Adonis. Nogle fortæller, at Lucina [et af Tilnavnene til Juno, Himmeldronningen] havde hjulpet hende, men andre, at et Vildsvin havde sprættet Træet op, og atter andre, at Cinyras, uagtet han selv havde været Vidne til hendes sælsomme Forvandling, dog af Vrede og Hævn havde hugget i Træet med sit Sværd og derved frembragt et Saar, hvoraf Adonis kunde blive født.

Saa snart han var blevet født, tog Nymferne ham til sig og opdrog ham, og da han var overordentlig skøn, anbragte Venus ham, af Elskov til ham, i en Kasse og stillede den hen til Proserpina. Saa snart hun nu saa denne, vilde ogsaa hun beholde ham for sig; og da der herover opstod Strid og denne henskødes til Juppiters Afgørelse, saa tildelte han sig selv den ene Tredjedel af Aaret, Proserpina den anden og Venus den tredje, i hvilken Adonis skulde være hos hver af dem. Men Adonis forlod Juppiter og helligede sig ogsaa i den Tid til Venus. Andre derimod fortæller, at Juppiter satte Musen Calliope til Dommer, og hun tildelte Venus ham i 6 Maaneder og Proserpina ham i lige saa lang Tid. I hvert Fald elskede førstnævnte ham højt, og da han var en stor Ynder af Jagt, saa formanede hun ham indtrængende til at undgaa de vilde Dyr. Men da Mars ogsaa elskede Venus og ikke kunde udholde, at hun foretrak Adonis for ham, saa forvandlede han sig selv til et Vildsvin og viste sig for ham paa Jagten. Adonis søgte ved at nedlægge det at vinde sig særlig Ære og gav sig følgerig i Lag med det, men blev modtaget saaledes, at han maatte betale Mødet med sit Liv. Da Venus erfarede dette, skyndte hun sig til ham for at komme ham til Hjælp. Men da det var for sent, forvandlede hun ham til en Anemone, og da hun kom til at rive sig paa en dørstaaende Rosenbusk, saa hun blødte derved, blev den tidligere hvide Anemone derved forvandlet til en rød. I hvert Fald skal den nævnte Blomst, Anemonen, være fremvoxet af hans Blod, om han end ikke netop selv blev forvandlet til den. Efter nogle havde ogsaa Herkules Elskov til ham, hvorfor Venus forledte Nessus til Elskov til hans Hustru, og herover fik Herkules tilsidst en forsmædelig Død. Man vil ogsaa vide, at det ikke var Mars, men Apollo, som havde forvandlet sig til det Vildsvin, der ombragte ham, og havde gjort det, fordi Venus havde berøvet Apollos Søn Erymanthus Synet, fordi han var kommet til at se hende bade sig, efter at hun havde haft en Sammenkomst med Adonis".-

Læsere vil ved at sammenholde denne Fremstilling med P.-M.'s Digt selv kunne se, hvad det er, han har benyttet af den gamle Myte, og hvad han har lagt ind i den af sit eget.

Samtidens Dom. *Berlingske Tidende* 1874, No. 269: "Det Versemaal, hvori Digtet er skrevet, er fireføddede Trochæer (Spaniernes almindelige Drama- og Romancemetrum). Det er et Versemaal, som er skikket til mangfoldig Anvendelse, og en stor Mængde Viser og Sange ere skrevne deri saavel i vor ældre som i vor nyere Literatur. Men hvor bekvemt det end falder til mindre versificerede Arbejder, turde det dog være et Spørgsmaal, om det paa Dansk egner sig til større Digtninge. Det, hvorved Trochæerne især udmærke sig, deres eiendommelige indsmigrende Blidhed, kommer overhovedet ikke ret frem i kortere Verslinier, idet ikke alene to- og treføddede, men endog fireføddede Vers, navnlig i Linier med lutter stærkt accentuerede Arses, have noget Uroligt og Hoppende, som ikke engang ved den største Kunst kan fjernes, fordi det ligger i selve Metrets Nalur. Men naar tilmed som her begge Strophens Dele, dens Arsis og dens Thesis, ere fuldkomment eens byggede (to akatalektiske Linier, omslutede af to katalektiske, med den heraf betingede Riimstilling: to kvindelige Riim imellem to mandlige) saa udfordres der, navnlig i en ikke ganske kort Digtning, hele Paludan-Müllers Virtuositet for at bringe en rytmisk Velklang til at træde istedetfor en trættende Monotoni. Hver Gang denne Versform behandles som et Dimeter med Cæsuren imellem de to

trochæiske Depodier, vil Klangene nemlig være ganske den samme som det trochæiske Monometers, og med denne Bygning vil det kun være lidet passende som Udtryk for et alvorligt Indhold. Thi om der end skrives - Klippens Hvælving sort sig bued - vil det dog lyde ganske som: Klippens Hvælving | Sort sig bued. Og dette Metrums overordentlige Livlighed er bekjendt, f. Ex. fra Ynglingens Replik i Heibergs Julespøg:

Lykkelige!
Hver har sin
Elskte Pige.
Hvor er min? ...

Til et længere Digt af et saa alvorligt Indhold som dette kunde der altsaa vistnok være valgt et mere adækvat Versemaal end fiirfødde Trochæer, idet disse kun ved en eminent dygtig Behandling og ved Anvendelsen af en Mængde metriske Finesser kunne bringes til at harmonere med Aanden i det her omhandlede Emne, uden dog derfor ganske at aflægge deres medfødte hoppende Fald. Men hvorledes det end forholder sig med Formen, takke vi Forf. for hans smukke og i flere væsentlige Henseender originale Fremstilling af Adonismythen. Det er nu saa sjældent, at vore Ypperste lade høre fra sig, at de paa Forhaand kunne være sikre paa, at deres Frembringelser ville blive modtagne 397 med levende Interesse og Paaskjønne, selv om Kritiken troer at burde tale et lille Ord med." - *Dags-Telegraphen* 1874, No. 307: "Frederik Paludan-Müller har paa Reitzels Forlag udgivet et mythisk Digt ved Navn "Adonis". Det er ikke noget omfangsrigt Bidrag til Bogmarkedet, den berømte Digter her har ydet, thi Heftet tæller kun 16 Sider; men dets indre Værd er saa meget desto større. Vi møde i "Adonis" den samme rige Stemning og den samme ædle, fuldendt skønne Form, som udmærker Forfatterens tidligere Digte af samme Art, og i det Hele kan man sige, at Paludan-Müller ved dette lille klassiske Arbejde har taget en glimrende Revanche for det Uheld, der overgik ham, da han i "Tiderne skifte" vovede sig ud paa et for ham frem med Territorium." - *Fædrelandet* 1874, No. 299: "Ogsaa Fr. Paludan-Müller er vendt tilbage til sin Ungdomskærlighed, den græske Mythe, og har til sine uforgængelige Behandlinger af dens Stof føjet et ganske lille nyt Arbejde: "Adonis" (Reitzels Forlag). Dette skildrer dog ikke den skønne Ynglings al' mindelig bekjendte Æventyr med Kjærlighedsgudinden, men et ganske ubekjendt f Kjærlighedsforhold til Underverdenens eller Dødens Dronning. Hvad Digterens Tanke egenlig har været med dette Digt er ikke ganske let at sige; maaske har han tænkt paa, at en ædel Menneskesjæl trættes af Livets Nydelser og vender sig til stille Betragtning; maaske har han kun villet male den Til stand lige efter Døden, der i mange Aar har sysselsat hans Sind. I hvert Fald er Billedet formet i skønne melodiske Vers." - *Morgenbladet* 1874, No. 299: "Tiderne skifte! Det er ikke saa grumme mange Aar tilbage, at Litte ratures Julebord herhjemme beredte det læsende Publikum Overraskelser i Vers og Prosa, men navnlig i Vers, fra en hel lille Falanx af anerkjendte, kritisk vurderte, alvorlige, højsindede Digtere. Falanxens Rækker fortyndes Aar for Aar; en for en segner de trætte Kæmper, og Pladsen optages af Rekruter i Faget og Marodører udenfor Faget. Det er Oversættelsernes og Reproduktionens Tid. - Af en ganske egen Virkning er da de enkelte Glimt, der nu og da bryde frem, naar en af Veteranerne viser sig i sin Rustning, med Vaabnene i den øvede Haand. Viddets skarpe Pile hører man rigtignok sjeldent suse, men af og til skinner Solen paa et blankt Skjold med rige Forsiringer: - i dette Tilfælde med mythologiske Figurer indgravede paa den hvælvede Plade. - Adonis, et Digt af Paludan-Müller! Man glemmer under Gjennem læsningen rent, at der ligger en "Ivar Lykke" og et "Tiderne skifte" mellem. ...Rythmerne stige og falde i vuggende Takt ligesom Flodens skvulpende Vande. Man føler sig undergivet denne uforklarlige Magt, som den sande Digter altid raader over, og som Systematikeren Platon erklærer for statsfarlig

Tag mig med! da lød en Røst,
Og før klaret var ham Gaaden,
Sprang en Ungersvend i Baaden,
Der gled bort fra Livets Kyst.

Man drages uvilkaarligt med. Og man har maaske en eller anden hemmelig Grund, en Grund tilfælles med Ungersvenden i Digtet. Adonis har "levet for meget" som det kaldes i daglig Tale. Men han er jo rigtignok ogsaa en "Adonis". Vi have imidlertid alle faaet farlige Vuggegaver, og dertil kommer, at Tiden, vor Tid, naar den i det hele taget skal gennemleves, hovedsagelig maa leves stærkt koncentreret. Mon vi ikke alle mere og mindre kunne samstemme med Stemningen, der gaar igjennem disse Linier, Ynglingens Henvendelse til Døds-gudinden :

Træt jeg er af denne Splid
Mellem Lidenskabens Flamme
Og den Magt, som vil den lamme.

Paa den anden Side vil man vel ogsaa kunne hævde, naar det fulde Stemningsindtryk af Digtets Grundtone har sat sig, at der ikke absolut paa 398 Fuldbyrdeisen af Livsnydelsen behøver at følge en saa trøstesløs Klage og en saa stærk Paakaldelse af den Magt, der udvisker alt det oplevede og kun lader den evige Glemsels Ro tilbage. Digteren synes selv at have taget sit Parti; men hvorledes nu det Parti er, som han tager, og med hvor stor eller liden Ret han underkender Livet og anerkjender Døden: saa meget er vist, at Poesien her kommer til sin Ret. Billede paa Billede oprulles, Strofe paa Strofe bygges ud af det Materiale,

der er uforgængeligt. Den gamle Digter lever sin "Amor og Psyche" om igjen. Tonen er uforfalsket, Klangen er ren. Tidens Brøst og et dramatisk Fejlgreb har ikke bragt Instrumentet til at skurre. Man lytte kun efter:

Som et Barn ved Brystet lagt,
Livets Næring kun han ændsed,
Med en Tillid ubegrænset,
Given hen i Dødens Magt.
Og som Vogter hos ham sad,
Støttende med Haanden Kinden,
Tavs og stille Døds gudinden,
Trofast, moderlig og glad."

Nær og Fjern 1874, No. 127: "Der klinger nogle af Evighedens Harmonier gennem dette skønne Digt". - *H. P. Holst: For Romantik og Historie*, 13de Bind (1874) Side 554-55: "Selv om der slet ikke var andre Julemærker, vilde det Liv, der nu igjen rører sig i Bogverdenen, være tilstrækkeligt til at minde os om, at Julen er i Anmarch. Det er i sin Orden at vi i denne Revue begynder med Paludan-Müller - à tout Seigneur tout honneur! Hans "Adonis" er et udmærket smukt Arbejde, der i alt Væsentligt slutter sig til hans tidligere mythologiske Digte. Naar dette Digt er kortere, altfor kort for Nutids-Læsere, der ikke ere vante til at see saadanne Tanker og saadanne Rhytmer sammensmelte i en Eenhed, saa er Grunden heldigviis ikke den, at han nu mangler denne Begeistring de longue haleine, som aldrig svigtede ham i hans Ungdom. "Adonis" er vel ikke noget særdeles rigt Stof, men hans Ungdom og Skiønhed, Venus, der i sin Forelskelse glemmer at pynte sig for med opkiltret Klædebon at følge ham paa Jagten, Kampen med Vildsvinet, hans Død, Venus's Sorg og Fortvivlelse, Rosens og Anemonens Fødsel ere dog Motiver, der nok maatte kunne friste en Digter som Paludan-Müller; men naar han ikke har grebet disse Motiver, saa er det sagtens for ikke at concurrere med sig selv, og fordi han under Udarbejdelsen maaske har følt, at Endymion (i hans "Venus") og Adonis allerede i Forveien have Lighedspunkter nok. Nu har han indskrænket sig til at give en Slags Epilog til Adonis' Liv, men en Epilog, der er saa ædel og ophøiet, at den maatte bringe ethvert Digt, der gik foran, i Forglemmelse." - *Det nittende Aarhundrede, udg. af Georg og Edvard Brandes. 1874/75, Side 390-91* (af Red.): "Hvilken Læser vil kunne forsones sig med det hæslelige røde Omslag om Paludan-Müllers "Adonis" og med det grimme, urene Papir, hvorpaa dette lille fine Digt er trykt! Det forekommer os, at naar man har den Ære at udgive Fr. Paludan-Müllers Poesier, bør man sørge for, at de komme Publikum i Hænde i den smukkeste Udstyrelse, der kan tilvejebringes. "Adonis" hører i Aand og Ide nøje hen til den Cyklus af mythologiske Digte, der i Paludan-Müllers Digterliv gik forud for "Adam Homo": en rent hedensk Livsanskuelse er i disse Poesier udtalt med en ganske ejendommelig Romantik. Døden forherliges som Grækerne forherligede den i Genien med den omvendte Fakkelt. I "Tithon" var Nydelselivet hos Aurora skildret som saa tomt for den Udkaarne, at han fra det længtes ned til Jordens Uro og Plage, her er det ikke mod Virksomhed, men mod den evige Glemsels Hvile og mod den evige Betragtningens Drømme, at Venus's Yndling Adonis higer fra Gudindens Favn. Sjældent har Livstræthedens Længsel efter Fred fundet et skønnere Udtryk end i Slutningen af dette 399 smukke lille Digt. Sjældent er den stille Lykke, Kontemplationen skænker, lovprist med ædlere Inderlighed. Denne Apotheose af Døden har en Svanesangs Renhed." - *Svensk tidsskrift för politik, ekonomi och literatur*, 1875, Side 322-23 (af C. R. N[yblom]): "Vi möta bland [detta års danska] författarne en veteran, som, efter att ha förvärfvat sig välgrundadt skalderykte ej blott inom sitt eget land, utan äfven hos oss och i hela Europa, ännu på sin ålders dagar återvänder till sin ungdomskärlek, i det han behandlar ett mytologiskt ämne. Sedan Paludan-Müller besjungit Amor och Psyche, Venus, Apollo och Dryaden, Thiton och Aurora, har han nu vändt till sig Adonis, den underskone grekiske ynglingen, hvars förtidiga död för den antika föreställningen var en sinnebild för den jubelfyllda, men kortvariga våren. Vid genomläsningen af dessa väl sagda, men objektivt hållna och något kyliga samt derjemte af en egendomlig melankoli genomträngda strofer föres tanken ovilkorligen tillbaka till en annan behandling af samma ämne, nämligen Shakspeares. Är dennes framställning af Venus och Adonis med sin förädlade sinlighet och sin brännande färgglöd att likna vid en malning af någon bland de store venetianarne, så kan Paludan-Müllers ålderdomsdikt närmast jemföras med en relief-framställning af ämnet i grekisk renaissancestil, - fint och ädelt, men magert och tunnt, samt utan den egen domliga lifsfullhet, som äfven den antika idealframställningen medgaf, och som i så öfversvallande mått finnes hos Shakspeare. En större motsats kan icke tänkas; men de behandla också olika delar af sagan, ty medan Shakspeare framställer Venus' kärlek till den hänförande ynglingen och hennes sorg öfver hans död, är det hos Paludan-Müller hans nedstigande till dødens boningar, som utgör ämnet, och vi se honom sist, då han hemfallit at skönhetsgudinnans rival, Proserpina, och druckit en bägare af Lethes vatten, forsjunka i evighetens ro, ett stilla föremål för hennes kärleksfulla betraktande." - *The Academy*, Vol. 6 (1874), Side 553 (af *Edmurid W. Gosse*): "Adonis differs from *Tiderne skifte* as much as a sonnet of Shakspeare's differs from the *Comedy of Errors*. It is a short poem of less than fifty stanzas in the manner of the early mythological studies in which Paludan-Müller developed his poetic individuality in its purest and loveliest form. It belongs to the same class of his writings as *Tithon* and *Amor og Psyche*, though it is much slighter and more direct than these The boat of Charon passes in silence down the dark channel, roofed in with rocks, described by the poet in words that recall Mr. Stanhope's wonderful picture of this year Short as it is, this poem is a master-piece of melody and dignity, and we welcome it with delight as a sign that the master-hand of Frederik Paludan-Müller has not yet begun to tremble or to fail."

